

Nakon sedam desetljeća u Boričevcu opet zazvonila zvona

Svojedobno, pred desetak godina Franc Perme, predsjednik Društva za ureditev zamolčanih grobov iz Ljubljane je na jednoj komemoraciji rekao da smo pedeset godina učili iskrivljenu i lažnu „*zgodovinu*“ te da će povijest ponovo trebati pisati na temelju istine. Da bi se istina saznala članovi ljubljanskog Društva dali su se na istraživanje istine o progonima i ubojstvima koja su se desetljećima prešućivala, a izdavanjem zbornika „*Tudi mi smo umrli za domovinu*“ prešućivana istina postala je dostupna i širem krugu ljudi. Zbog iznošenja istine bio je i sam proganjan u doba komunističke vladavine, a dolaskom demokracije svesrdno se dao i na obilježavanje masovnih grobišta koja su u ratnom i poratnom razdoblju Drugog svjetskog rata nastala na brojnim mjestima u Sloveniji. Zahvaljujući neumornom radu predsjednika Društva spomen križem obilježena su brojna grobišta u Sloveniji, a sagrađena je i spomen kapela na grobištu „Pod Krenom“ u Kočevskom rogu koju su neki, zbog istine na koju je ukazivala, htjeli srušiti.

Zamagljivanje i prešućivanje svojstveno je za sve totalitarne poretke, a mišljenja sam da su se možda u većoj mjeri provodila na ostalom prostoru bivše države i da ni sad nisu prestala. Tako su likvidacije i progone stanovništva koji su se u ljeto 1941. godine provodili u Lici neki nazivali i ustankom, a mrtvi, raseljeni i obespravljani o tome nisu ni smjeli ni mogli govoriti. Tako su i kreatori i čuvari „*istine*“ i ubojstva hodočasnika koji su se vraćali s proslave svete Ane iz Kosova kod Knina prozvali ustankom, a u spomen na taj „slavni“ događaj desetljećima smo u Hrvatskoj i susjednoj Bosni i Hercegovini slavili Dan ustanka. Nakon „*sređivanja*“ hodočasnika

„ustanak“ se proširio na veće područje te su postepeno s lica zemlje nestajala i ostala sela i župe, a početkom kolovoza ustanici se okomiše i na Boričevac. Većina žitelja bijegom se spasila, a oni koji su ostali poubijani su, selo je spaljeno kao i župna crkva. Stanovništvo se uglavnom sklonilo u Kulen Vakuf, a potom, kade su „ustanici“ ušli i u to mjesto i tako ponovo „oslobodili“ Boričevljane preživjeli su spas potražili u zbjegu prema Bihaću i Zagrebu te ih kasnije većina živi na području Bjelovara, Županje i ostalim mjestima.

Župna crkva Rođenja Bl. Dj. Marije (Mala Gospa) podignuta je 1807. god. na mjestu stare drvene crkvice u istoimenoj župi koja je osnovana 1801. godine. Crkva je već 1809. god. nastradala u jednom turskom napadu iz Bosne. Nova crkva bit će dovršena tek 1844. godine. Toj župi dana su poslije na upravu i mjesta u Bosni s ovu stranu Une u kojima je bilo katolika. To su Kalati, Ostrovica, Kulen Vakuf i Klisa. Broj katolika u župi prije Drugoga svjetskog rata bio je oko 2000. Nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske, četnici su 27. srpnja u Brotnju bacili u jamu 38 Hrvata, prezimenom Ivezici. Najmlađi (Jakov) imao je 2, a najstariji (Luka) 82 godine. Nakon toga na redu je bilo jedino čisto hrvatsko i katoličko naselje u lapačkom kraju – Boričevac. Hrvati su u noći između 1. i 2. kolovoza 1941. god. bili prisiljeni napustiti mjesto i skloniti se u Kulen Vakuf, a 2. kolovoza četnici su ušli u Boričevac i razorili ga te pobili preostalo stanovništvo (55 žena, djece i staraca). U istoj akciji počinjeni su i zločini nad Hrvatima i u ostalim selima župe (Poljica, Mišljenovac, Jasenovača, Donji i Gornji Lapac, Oraovac, Bujanj Veliki i Mali. U rujnu iste godine četnici su napali Kulen Vakuf te pobili više stotina Hrvata iz Boričevca. Nakon Drugoga svjetskog rata Hrvatima nije bio dopušten povratak u napušteni i razoreni Boričevac. (preneseno s [HTTP://WWW.FRANJEVCI-SPLIT.HR](http://www.franjevci-split.hr))

Ljubav prema rodnoj grudi i djedovskom ognjištu ponukala je i prognane Boričevljane i njihove potomke na posjet mjesto iz koje ih prognaše, a mnogi se u demokratskoj Hrvatskoj ponadali da će se moći vratiti na stare adrese. Na žalost to im se ni danas nije omogućilo.

Prvi puta Boričevac sam posjetio 26. srpnja 2010. godine, na povratku s hodočašća Svetoj Ani u Kosovu kod Knina, a tom prilikom obišli smo i gradilište i Crkvu hrvatskih mučenika na Udbini, a i naselje Prijeboj kod Plitvica u kojem također crkva vapi za obnovom. Drugi posjet naselju bio je godinu dana poslije, a eto ove godine. 3. rujna smatrah da ljude koji obnavljaju svoju župnu crkvu treba i svojom prisutnošću pozdraviti i čestitati.

Groblje još uvijek svjedok postojanja života u Boričevcu

U Boričevac sam stigao oko pola jedanaest. Nešto poslije u procesiji se prema crkvi kretala grupa hodočasnika, a tu je bio i biskup mons. Mile Bogović koji će predvoditi misu i blagosloviti zvona. Pozdravih se s poznatima te se uputim pogledati zapušteno groblje na kojem su izgnani Boričevljani i njihovi potomci tražile grobove svojih najmilijih. Divim se ljudima koji drže do svojih pokojnika, a i kršćanska dužnost nam je s poštovanjem prema mrtvima se odnositi. Groblje je već prilično zaraslo u šikaru i tu je unatoč tome obnovljeno nekoliko spomenika, a vjerujem da će iseljene stanovnike i djecu njihovu ljubav prema grudi koja ih je hranila potaknuti na uređenje groblja i istraživanje vlastite povijesti i rodoslovlja. Možda bi za početak bilo poželjno 2-3 puta godišnje travu pokositi i spomenike i križeve podignuti, u spomen na ubijene i stradale i središnji križ obnoviti, a s vremenom i ogradu ponovo utvrditi. Po meni bi lipu koja danas u središtu stoji trebalo ostaviti, kao i šumom obraslu površinu groblja prema crkvi, tek spomenike i križeve bilo bi lijepo natrag osoviti..

Na dijelu groblja koje je već zaraslo u šumarak još se nazire razrušena ograda od kamena, a s pretežno polegnutih kamenih spomenika i križeva, između stabala graba i ostalog drveća, još se

može iščitati podatke o pokojnima. Pa tako na jednom kamenom križu u „šumi“ pročitah „Ovdje počiva Manda Pavičić (1844 – 1915) lahka joj zemlja, ostaje tužan suprug Marko“, kod drugog kamenog križa, dijelom obraslog u mahovinu, kojeg je pomalo nakrivilo korijenje tridesetak centimetara debelog stabla, nisam uspio pročitati ime pokojnika, a na dijelu groblja, iz dijela obraslog šumom prema dijelu obraslom travom primijetih tek spomen ploču na kojoj pročitah „Ovdje počiva u miru božjem Kata Pavenić (1888 – 1903) križ podiže sin Ivan“. Malo podalje je obnovljeni spomenik pokojnoj Matiji Franić (9. 7. 1909. – 11. 6. 1939.) koji podiže suprug Ivan i tužna djeca. Više na travnatoj površini pronađoh oštećeni kameni križ bez gornjeg dijela, a isti podiže suprug i unuci; na neoštećenom dijelu piše „Počiva u miru božjem Jure Markovinović (1852. – 1933.) križ podiga sin Nikula i unuci“. Tu na groblju bio je i Dražen Ivanušić iz Zagreba, i on s fotoaparatom obilazi groblje nastojeći pronaći „svoje korijene“. Vrijeme mise se bliži te se polako spuštamo prema crkvi, a ocu Draženu u zagrljaj trče djeca, devetogodišnji Mark i tri godine mlađa sestra Klara, te se pridružuje i supruga Valentina.

Ponovni zvuk zvona s tornja crkve u Boričevcu izmamio suze prognanika

Crkva je već dupkom puna te se polako probijam kroz vrata, desno primjećujem i pozdravljam Jadranku Matašin, predsjednicu udruge Ličana župe Boričevac, a u prvim redovima kod oltara su hodočasnici u narodnim nošnjama. Ne znam da li je pravilno nazivati župljane u vlastitoj crkvi hodočasnici, ali pošto je danas većina prisutnih na misi došla iz drugih i udaljenih sredina u koje su ih „prilike“ smjestile zapravo i jesu hodočasnici koliko se god osjećaju Boričevljanima, a dolazak u vlastitu postojbinu je u stvari odavanje počasti poginulima i ubijenima, kao i umrlima na njihovom prijeđenom „križnom putu“ i stradanju koja su proteklih sedam desetljeća prošli u potrazi za domom u kojem će na miru moći djecu odgajati i unuke podizati.

Većina hodočasnika uspjela je ući u crkvu koja je još lanjske godine bila bez krova, a evo ove godine dobila je i dva zvona koja je pod misom blagoslovio biskup Mile Bogović. Prvi put zvona su zazvonila pod misom koja je služena u 11 sati, a čast prvog zvonjenja pripala je Franji Mariću, izbjeglici iz Bosne i Hercegovine, koji danas živi u Donjem Lapcu i prognanoj Boričevljanki Jadranki Krpan koja se eto ni danas u „demokratskoj“ Hrvatskoj ne može vratiti na pradjedovsko ognjište. Zvuk zvona ujedno je označio novu nadu u povratak prognanih Boričevljana, a izmamio je mnogu suzu na oko, i potih jecaj u grlu koji nije izlazio u strahu da ponovo ne ugasi nadu u povratak na djedovska ognjišta.

U propovijedi je biskup Bogović naglasio da su u Lici tri crkve bile posvećene Rođenja Blažene Djevice Marije i sve su srušene u ratu, a za Boričevljane je istaknuo da su završili školu malenih. U završnom dijelu mise biskup Mile Bogović osvrnuo se na svećenike koji su upravljali župama na ovom području.

„I onda se nije mogao ni na koga osloniti. Bio je jako malen pred tim društvom koje je tada nastalo. Kad smo mu rekli pa idi makni se odavde, tu nisi siguran, jer je čak i na drveću spavao. Onda je rekao ovdje svećenik treba biti, pa makar ne misio, makar ne potezao zvono. I onda je išao kraj sela ovako da ljudi koji su još ostali, Hrvati katolici, da vide da još crkva nije uništena, da još živi.. Vraćao se natrag drugim putem, jer je znao da mu može biti postavljena zamka. I taj čovjek je ovdje proživio do 1990 godine, svakako da nije mogao baš do te godine, umro je u Rijeci, ali svi ljudi lijepo govore o njemu. Imao je

vrline malenog čovjeka, prema nikome nije podigao glas nego je činio sve ono što je mogao u takvim okolnostima da bi siromah čovjek osjetio da nije sam.

Njega je naslijedio franjevac fra Ivan Savić, koji je u tom duhu radio i koje je narod Lovinca, Svetog Roka i Ričica preveo preko Velebita da ih spasi, koji ih je okupljao u inozemstvu kad su bili svuda raštrkani, natrag, sagradio im crkve. Umorio se toliko da je vidio provincijal da mu treba odmora, ali kad je otišao odavde on je umro, jer naučio je biti sa malenim čovjekom, i nekako je to bilo za njega preteško da ode i ne dijeli sudbinu s narodom. Ovdje su dva njegova brata franjevca koji su nastavili njegov rad pa se i njima zahvaljujem.

Na kraju s ponosom smo svi zapjevali Lijepu našu, a odjek zvona koji se razlijebao dolinom budi nadu da će se Boričevljena vratiti i da će država Hrvatska omogućiti i njiva prava, pravo na dom i mirni život koji eto u proteklih sedamdeset godina nisu imali. Nakon himne odjeknula je pjesma „Zdravo djevo, svih milosti puna, vječnog sunca ogrnu te sjaj“, te smo tako ispunili ovaj dan sjećanja na progone, stradanja i stradale kako župe Boričevac tako i autora pjesme „Zdravo djevo“, patra Petra Pericu kojeg su komunisti ubili na otočiću Daksi kod Dubrovnika nakon što su 1944. „oslobodili Dubrovnik.

Nakon mise dozvao me Ivan Tadić koji je od Sinja dopremio desetak sanduka smokava, grožđa i ostalog voća, ponudio je hodočasnike pa i mene rakijom, medovačom i lozovačom te smo i nazdravili novim zvonima za koja vjerujem da će desetljećima zvoniti. Upitah ga za račun no reče mi da je to doprinos njegov župljanima Boričevca i da ih je i na taj način htio počastiti i potaknuti na ustrajnost traženja putova povratka. Hvala mu.

Po povratku kući sredih fotografije koje poslah gospodinu Draženu Ivanušiću, a čestitku pošaljem i predsjednici Udruge Ličana župe Boričevac, Jadranki Matašin: *Čestitam potomcima župe Boričevac na trudu i upornosti s kojom obnavljaju svoju župnu crkvu. Vjerujem da će se neki i vratiti na pradjedovska ognjišta. Pa u tim mislima želim Vama i potomcima uspjeh i svako dobro.*“ U primljenom odgovoru stoji: *Znadem da ste to napisali od srca i hvala Vam na tako lijepim željama. Svevišnji je u subotu izlio svoju milost na sve nas, imala sam osjećaj Franjo da me sam Svevišnji pomilovao po licu, izlio toplinu milost svoje i na mene i rekao mi: Ja sam uz Vas, ne bojte se. Kako su zazvonila umilno i lijepo ona zvona u subotu, vjerujem daće se i u ovom našem krucijalnom pitanju, obnove gruntovnih knjiga.*

Pa neka zvona crkve u Boričevcu zvone sve češće, a njihov milozvučni jek neka odzvanja ušima i srcima Boričevljana koji će ih slušati s ponosom i sjećanjem na svoje najmilije i s ljubavlju sjećanja na nove generacije prenositi.

Završeno u četvrtak. 8. rujna na Malu Gospu, blagdan Rođenja Blažene Djevice Marije

Zapisao i fotografije snimio Franjo Talan, predsjednik Društva za obilježavanje grobišta Varaždin (osnovanog 20. rujna 2000) (voditelj Istraživačkog središta Varaždin Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, od početka 1997. do njenog ukidanja)

